

Vroeg en Nabij: Bovenlokale netwerken

//////
Eindtekst van de strategische cirkel bovenlokale netwerken – juli 2022
//////

1 KERNVRAGEN – UITDAGING

- Welke hulp en expertise zien we op bovenlokaal niveau?
- Hoe zien we het bijschakelen?

Vertrekkende vanuit de principes uit de inspiratienota, en de ambitie om van daaruit ook aanpassingen te doen aan het systeem (regelgeving + procedurekader) buigt de strategische cirkel bovenlokale netwerken zich over de vraag hoe we gespecialiseerde hulp en ondersteuning voor gezinnen moeten organiseren opdat die beter aansluit bij de principes van 'vroeg en nabij'.

Van daaruit adviseert de strategische cirkel de decreetgever over de te nemen keuzes bij het uitwerken van een aangepast decretaal kader. Dat advies wordt opgenomen in een conceptnota voor de Vlaamse Regering.

2 SITUERING BIJ MOGELIJK TOEKOMSTIG DECRETAAL KADER

De inspiratienota spreekt van een evolutie naar een kaderdecreet, dat bestaat uit duidelijke en gedeelde doelstellingen en afspraken. Dit soort doelregelgeving bepaalt met andere woorden de doelen van het geïntegreerd gezinsbeleid, en de opdrachten van de betrokken partners (in netwerken). Doelregelgeving bepaalt anderzijds niet het 'hoe'. Een kaderdecreet bepaalt in principe geen processen of bevat minimale specifieke gedragsvoorschriften voor professioneel handelen. We geven de ruimte aan professionals om de hulpverlening te organiseren vanuit wat een gezin nodig heeft, in plaats van een procedure te voorzien voor elk van de verschillende noden van een gezin.

De keuze voor doelregelgeving/kaderdecreet is een positieve keuze omdat het focussen op doelstellingen – eerder dan processen – moet toelaten om lokaler, flexibeler en meer op maat te werken dan nu het geval is (zeker voor gezinnen met meerdere problemen op meerdere levensdomeinen).

De keuze voor doelregelgeving moet ook netwerkvorming (beter) stimuleren. Netwerken zijn een goede manier om ondersteuning te organiseren voor zogenaamde 'wicked problems' waarbij er meerdere issues

op meerdere levensdomeinen aan te pakken zijn. In gezinnen zijn er vaak dergelijke 'wicked problems' te vinden, die van gezin tot gezin ook nog eens sterk kunnen verschillen. Om daar flexibel op te kunnen inspelen, is een netwerkaanpak noodzakelijk. We zijn er ons echter van bewust dat niet alle hulp- of ondersteuningsvragen van gezinnen 'wicked problems' zijn, en ook dat het opzetten van effectieve netwerken niet eenvoudig is. Netwerking is dus geen doel op zich. Het is echter wel noodzakelijk om flexibele antwoorden op vragen van gezinnen (beter) te stimuleren dan het huidige regelgevende kader toelaat.

Tegelijkertijd komt de keuze voor doelregelgeving en netwerkvorming als instrumenten voor een geïntegreerd gezinsbeleid, snel in een spanningsveld met de vraag naar rechtswaarborgen, kwaliteit en gelijke bejegening. Als elk bovenlokaal netwerk zelf zijn processen kan afspreken, hoe garanderen we dan een kwalitatief en gelijkwaardig aanbod in elke regio? Aanvaarden we dat een gezin in het ene werkingsgebied op een andere manier bejegend wordt dan in een ander (cf. gevolgen die we zien in bv. Nederland ten gevolge van decentralisatie naar de gemeenten)? Hoe zorgen we er voor dat het voor gezinnen nog duidelijk is waar ze terecht kunnen en wat ze mogen verwachten? En als het dreigt mis te lopen, in gezinnen (bij verontrusting) of in netwerken, hoe reageren/interveniëren we dan, op basis van welke rechtsgrond? Hebben we hier specifieke werkafspraken nodig?

Voor de cirkel bovenlokale netwerken is het dan belangrijk om uit te klaren hoe we de inhoudelijke principes vertalen in een operationeel kader en opdrachten voor (een netwerk van) gespecialiseerde hulpverleners, en welke minimale procesafspraken we tóch te regelen hebben in functie van transparantie voor gezinnen en de betrokken professionals.

3 VERTALING VAN DE INSPIRATIENOTA NAAR LEIDENDE PRINCIPES VOOR SPECIFIEKE EXPERTISES (OP BOVENLOKAAL NIVEAU)

Op basis van de input op de vragenlijst, en het gesprek op 28/3 met de consultatiegroep, omschrijven we 6 leidende principes. Op basis van deze principes zien we ook een aantal uitdagingen voor specifieke hulp- en dienstverlening, die we moeten meenemen in het kader voor de bovenlokale netwerken.

3.1 WELZIJN IS MEER DAN WELZIJN

Elke jongere, ongeacht de situatie of context, met of zonder handicap, heeft het recht op kansrijk opgroeien. Welzijn is meer dan welzijn. Het gaat over het organiseren van een gezonde samenleving, goed onderwijs, armoedebestrijding, gepast veiligheidsbeleid,... Een degelijk welzijnsbeleid houdt rekening met alle aspecten van het menselijk leven, en spoort samen met beleid op die andere levensdomeinen.

Uitdaging voor diensten met specifieke expertise: Ook zorgverleners, gespecialiseerd in bepaalde problematieken en/of complexe ontwikkelingstrajecten behouden maximaal het vizier op de ruime ontwikkelingstaken en de context van het kind en jongeren en de krachten die daarin mogelijks ook nog liggen. De continue afstemming, verbinding en samenwerking met de generalistische hulpverleners is daarin een continue uitdaging. Het is immers daar waar het kind, de jongere en het gezin ook verder moet kunnen.

Daarnaast zien welzijnsdiensten heel wat concrete maatschappelijke oorzaken die het voor gezinnen moeilijk maken. Vanuit een politiserende basishouding dient welzijn, met inbegrip van de diensten met specifieke expertises, een signaalfunctie op te nemen ten aanzien van de verschillende beleidsdomeinen.

- ⇒ Opdracht opnemen voor verbinding met lokale netwerken/generalistische expertises en signaalfunctie

3.2 EIGENAARSCHAP BIJ KINDEREN, JONGEREN, GEZIN

Kinderen, jongeren en ouders zijn eigenaar van het traject. Hulp en ondersteuning is beschikbaar in het gezin en in de omgeving van het gezin, en professionals benaderen kinderen, jongeren en gezinnen vanuit gelijkwaardigheid. Gezinnen zijn zo veel mogelijk eigenaar van hun traject, en we trekken dat principe ook door in situaties waar de veiligheid en ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren niet volledig gegarandeerd zijn.

Uitdaging voor diensten met specifieke expertise: Een onderdeel van de gespecialiseerde hulp werkt met kinderen, jongeren en gezinnen waar eigenaarschap en regie niet absoluut gezien kunnen worden. In situaties van bedreigde ontwikkelingskansen, verontrusting, geweld in gezinnen, crisis, ... is eigenaarschap altijd gedeeld omdat de belangen van de betrokkenen daar niet samen vallen. De belangen van kinderen en jongeren kunnen anders zijn dan die van hun ouders; en ook de samenleving heeft hier een belang dat niet noodzakelijk samenvalt met de visies/belangen binnen het gezin. Eigenaarschap over een traject is bijgevolg gedeeld. Die gedeeldheid betekent dat kinderen, jongeren en gezinnen niet de volledige regie over hun traject hebben, maar ook dat hulpverleners de regie nooit volledig kunnen overnemen. We spreken van een continuüm, waarbij we transparant zijn over het moment waarop we gedeeltelijk overnemen. Kinderen, jongeren en ouders dienen steeds, ook bij gedwongen hulp, regie te kunnen nemen over de inhoud. De hulpverlener dient regie te nemen op het proces: vasthoudendheid, aanklampend werken, presentie, gelijkwaardig samenwerken tussen formeel en informeel netwerk,

- ⇒ Transparantie regelen impliceert dat we een duidelijke interventiegrond moeten afspreken/definiëren en ook een beroepsmogelijkheid voorzien die gezinnen beschermt tegen ongeoorloofd ingrijpen in de privésfeer

3.3 CONTINUÏTEIT

Er wordt nabij kinderen, jongeren en gezinnen gewerkt en we laten hen niet aan hun lot over. Doorverwijzen is geen samenwerken. We kiezen om zo weinig mogelijk breuklijnen te creëren in trajecten. Specialismes worden ingezet waar nodig vanuit de netwerkgedachte. Gezinnen kunnen rekenen op een geïntegreerd hulpaanbod. Het is aan de hulpverlening om zich daarop te organiseren.

Diensten met specifieke expertise gaan zichzelf gericht aanbieden aan diensten met een andere (generalistische of specifieke) expertise en bekijken hoe ze de hulp kunnen versterken in het belang van kinderen en jongeren. Ze doen dit outreachend, aanvullend en complementair.

Uitdaging voor diensten met specifieke expertise: specifieke expertise moet aanvullend zijn op andere (generalistische) expertise. Daarnaast is het ook belangrijk om te faciliteren dat specifieke expertise

vroeg aanwezig is en dat in sommige gezinnen de trajectbegeleiding gebeurt door een dienst met specifieke expertise. Specifieke expertise is immers niet per definitie expertise die wordt ingezet wanneer alle andere 'reguliere/generalistische' opties uitgeput zijn.

3.4 ORGANISATIE IS ONDERGESCHIKT AAN DE VRAAG VAN KINDEREN, JONGEREN EN OUDERS

Het zijn de kinderen, jongeren en ouders die centraal staan, en niet de organisatie. Dat houdt in dat hulpverleners durven loskomen van het eigen takenpakket en ondersteuning bieden op alle terreinen waar ondersteuning nodig is, en dat de hulpverlening zo veel mogelijk naar gezinnen gaat ipv het gezin naar de hulpverlening. In plaats van de vraag of deze hulpvraag voor ons is, en of het gezin er geraakt, wordt de vraag 'wat heeft dit gezin nodig' en 'hoe kunnen we hier samen met andere partners aan tegemoet komen'.

Uitdaging voor diensten met specifieke expertise: Gelijkaardig aan principe 1 + flexibiliteit in het aanbod dat gespecialiseerde diensten ontwikkelen

Uitdaging voor diensten met specifieke expertise: De vragen van kinderen, jongeren en ouders centraal zetten, betekent niet dat elke hulpverlener alles moet kunnen/kennen. Het blijft belangrijk om te handelen vanuit expertise, maar tegelijkertijd de vraag van een gezin niet te verengen tot wat de hulpverlener kan/kent. Wanneer er andere behoeften opduiken waar een andere (generalistische of specifieke) expertise best mee aan de slag gaat, wordt dat gelijkwaardig bijgeschakeld in een – voor het gezin – geïntegreerd traject.

⇒ Regelgeving/financieel kader laat toe dat men ook durft/kan/mag loskomen van het eigen takenpakket/aanbod

3.5 SAMENWERKEN

Op basis van de expertises werken de verschillende partners samen, zonder tussenschotten én samen met kinderen, jongeren en gezinnen. Elke partner schakelt vlot zonder de rol van de ander over te nemen. We streven ernaar om indien nodig als een team samen te werken met alle relevante partners in cocreatie. We kiezen voor dialoog en laagdrempeligheid. We zetten in op eenvoudige en duidelijke procedures en beperken administratieve formaliteiten. Gesprek en interactie staan voorop. We bouwen een gemeenschappelijk clientdossier uit dat eigendom is van gezinnen en waarbij zij zelf kiezen wie toegang heeft.

Uitdaging voor diensten met specifieke expertise: Samenwerking uitbouwen die direct bijdraagt aan geïntegreerde trajecten.

Uitdaging voor diensten met specifieke expertise: samenwerking met generalistische teams

Opm: ook internet is 'een plek waar kinderen, jongeren en gezinnen sowieso komen'

Opm: niet overal hulpverleners 'zetten'

- ⇒ Beoogde effecten van samenwerking en bouwstenen voor effectief geïntegreerd werken
[omschrijven](#)

3.6 VEILIGHEID VAN HET KIND IS ALTIJD DE ONDERGREN

Kinderen en jongeren moeten zich maximaal kunnen ontwikkelen. We zijn als professionals gelijkwaardige partners van kinderen, jongeren en gezinnen, maar hebben ook de verantwoordelijkheid om aan de slag te gaan met de zorgen die er zijn wanneer de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren in het gedrang komen, met situaties van onveiligheid van kinderen als absolute ondergrens.

Uitdaging voor diensten met specifieke expertise: ondersteunen van generalisten bij benoemen van onveiligheid + opvolging voorzien wanneer er daar zorgen rond zijn, maar tempo van het gezin trager is om dat aan te pakken (cf. armoedeproblematiek én onveiligheid: wat eerst als ingang nemen, en hoe opvolgen?)

4 AANZET VAN KADER VOOR BOVENLOKALE NETWERKEN

We vertalen de inhoudelijke principes in een operationeel kader met opdrachten voor (een netwerk van) gespecialiseerde hulpverleners, en minimale procesafspraken die we tóch te regelen hebben in functie van transparantie voor gezinnen en de betrokken professionals.

Globale DOELSTELLING van bovenlokale netwerken = Gepast bijschakelen van extra expertises (o.a. crisis, verontrusting, diagnostiek, handicap, geestelijke gezondheid) bij geïntegreerde ondersteuningstrajecten van kinderen, jongeren en gezinnen

4.1 CONCRETISERING VAN DE OPDRACHTEN:

1. “Naar voor organiseren, zowel met het oog op proactief bijschakelen als het kunnen terugschakelen”

- Het ondersteunen van (meer) generalistische diensten (basisvoorzieningen, lokale netwerken, onthaalfunctie en diagnostische functie)
 - die ondersteuning blijft niet beperkt tot ad-hoc consult en advies, maar is voldoende (pro)actief én intensief aanwezig in de eerstelijnszones
- Relationele continuïteit uitbouwen voor kinderen, jongeren en gezinnen waarvoor in trajecten gespecialiseerde expertise wordt bijgeschakeld
 - samenwerking met lokale trajectondersteuners uitbouwen
 - trajectondersteuning vanuit specialisatie ook mogelijk maken
- Organiseren van preventie, vroegdetectie en –interventie voor specifieke ondersteuningsnoden

2. “Specifieke expertises bijschakelen, zo lang als nodig en zo kort als mogelijk”

- Maximaal mobiel/ambulant ondersteunen van kinderen, jongeren en gezinnen bij specifieke ondersteuningsnoden
- Gepast omgaan met verontrusting en situaties van onveiligheid

- Organiseren van verblijfsfunctie voor kinderen en jongeren die (tijdelijk) niet thuis kunnen wonen – zo nabij en kort mogelijk, met zo weinig mogelijk impact voor continuïteit op andere levensdomeinen
- Snel schakelen bij crisissituaties/incidenten/(hoog)dringende zorgvragen waar ernstige zorgen rond veiligheid zijn/(complexe) zorgvragen die door de mazen van het net dreigen te vallen
- Gelijkwaardig samenwerken in (complexe) trajecten

3. “Leren & ontwikkelen”

- Ervaringsdeskundigheid integreren
- Monitoren van de impact van de inzet van specifieke expertises op het kansrijk opgroeien van kinderen, jongeren en gezinnen
- Actief bevragen hoe kinderen, jongeren, gezinnen en professionele partners de inzet van specifieke expertise ervaren, en op basis daarvan in co-creatie beleid ontwikkelen en implementeren
- Opbouwen en delen van gespecialiseerde kennis en expertise
 - Bv. via de uitbouw van interviews, lerende netwerken, referentiecentra,...
- Signaleren van knelpunten die de eigen expertise/opdrachten overstijgt

De hierboven vermelde opdrachten worden uitgevoerd door de verschillende organisaties en diensten met specifieke expertise rond één of meerdere thema's. Deze specifieke expertises zijn beperkter aanwezig in Vlaanderen dan de hulp- en dienstverlening op het lokale niveau die voor een grotere groep gezinnen voorzien wordt. Het is echter cruciaal dat deze specifieke expertises ook vlot inzetbaar zijn op het lokale niveau, en daartoe samenwerkingsafspraken maken met lokale netwerken.

4.2 BIJSCHAKELLEN

Een cruciaal idee in 'vroeg en nabij' is dat we 'doorverwijzen' vervangen door 'bijschakelen'. Bijschakelen moet er voor zorgen dat kinderen, jongeren en gezinnen altijd een geïntegreerd antwoord krijgen op hun zorg- en ondersteuningsvraag – zeker als er noden zijn op meerdere levensdomeinen. Het is aan zorg- en dienstverleners om zich zo te organiseren dat de hulp die gerealiseerd wordt, maximaal kan vertrekken van wat een gezin nodig heeft (versus vertrekt van wat elke organisatie kan aanbieden).

Tegelijkertijd betekent bijschakelen ook dat alle expertises (specifiek en generalistisch) elkaar ondersteunen. Er is geen hiërarchie in expertises. Wanneer gezinnen (complexe) ondersteuningsnoden hebben op meerdere levensdomeinen, kan geen enkele professional dat alleen doen wat nodig is. Bijschakelen betekent dus dat de oorspronkelijke betrokken professional er niet alleen voor blijft staan. Het betekent ook dat degene die bijgeschakeld wordt, het traject niet (automatisch) overneemt. Er wordt samen gekeken wat er voor dat gezin én voor de betrokken hulpverlener nodig is om verder te kunnen, en hoe de bijgeschakelde expertise daartoe ingezet kan worden.

Bovenlokaal beschikbare expertises zijn in belangrijke mate ondersteunend voor basisvoorzieningen en lokaal aanwezige hulp en ondersteuning voor gezinnen. Dat ondersteunen betekent niet alleen advies geven of antwoorden op vragen, maar gebeurt ook pro-actief en outreachend. De bedoeling is om samen met andere betrokken professionals en gezinnen op weg te gaan en trajecten uit te bouwen. Organisaties met specifieke expertises zetten zo in op het voorkomen van escalaties van hulpverlening. Tegelijkertijd zijn dergelijke escalaties nooit volledig te vermijden. Ook in die gevallen is het de gedeelde verantwoordelijkheid van de gespecialiseerde hulpverlening om samen met gezinnen, geïntegreerde trajecten uit te bouwen.

Bijschakelen vertrekt vanuit het principe 'samen doen wat nodig is'. Het aanbod dat de specifieke expertises ontwikkelen, bestaat bijgevolg uit een continuüm dat flexibel, op maat van en in dialoog met gezinnen en hulp- en dienstverleners kan ingezet worden.

We onderscheiden in dat continuüm verschillende vormen van ondersteuning, volgens de verschillende expertises die bovenlokaal aanwezig zijn. Dit continuüm betekent geenszins dat elke stap moet doorlopen worden vooraleer de volgende stap gezet kan worden. Het uitgangspunt is 'doen wat nodig is'. Het betekent ook dat er niet altijd 'eerst' een generalistische expertise op lokaal niveau betrokken moet zijn, en dat professionals met een specifieke expertise ook generalistische expertise kunnen bijschakelen. Het inkleuren van dat continuüm moet dus enkel faciliteren dat er voldoende (en meer) diverse antwoorden mogelijk zijn om te doen wat nodig is. In grote lijnen zien we in het continuüm minimaal volgende facetten terugkomen:

- Intervisie & vorming
- Consult en advies
- Ondersteunen van/meelopen met professionals
- Coördineren/regie (deels) overnemen
- Ondersteunen van kinderen, jongeren en gezinnen

Bepalen wat nodig is in een gezin, gebeurt samen met het gezin, en ligt bij de eerste professional die betrokken is op het moment dat die inschat dat de hulpvraag van een gezin zijn/haar eigen expertise overstijgt. Dit kan gebeuren om verschillende redenen:

- omdat er een specifieke ondersteuningsnood bij kind, jongere, en/of ouder aanwezig is waarover de betrokken hulpverlener niet de juiste kennis heeft
- omdat er problemen op andere levensdomeinen opduiken waar de betrokken professional niet de juiste kennis over heeft om het gezin gepast verder te helpen
- omdat er dermate veel levensdomeinen geïmpacteerd zijn en/of omdat de dynamieken in het gezin dermate complex zijn, dat het de mogelijkheden van een individuele hulpverlener/organisatie overstijgt om daar alleen mee aan te slag te gaan

Voorwaarden om gepast te kunnen bijschakelen zijn bijgevolg:

- dat men zich als professional bewust is van de eigen grenzen en mogelijkheden (ook met betrekking tot diagnostiek en het kunnen inschatten wat nodig is)
- dat men zicht heeft op de beschikbare expertises in het werkingsgebied (of weet wie dat overzicht heeft)
- dat men elkaar (goed) kent, en zich bewust is van de wederzijdse interafhankelijkheid bij het ondersteunen van kinderen, jongeren en gezinnen
- dat de expertise die men wil bijschakelen ook tijdig beschikbaar is.

4.3 WELKE EXPERTISE IS ER BOVENLOKAAL AANWEZIG EN WERKT DUS IN COCREATIE EEN CONTINUÛM VAN ONDERSTEUNING UIT OM BIJ TE SCHAKELLEN?

4.3.1 Specifieke expertise ontwikkelingsstoornissen en handicap

- Consult & advies
- Vroeginterventie en -detectie (in functie van inclusieve basisvoorzieningen)

- Specifieke mobiele interventies voor de ondersteuning van gezinnen met kinderen met een (vermoeden van) handicap
- Outreachend ondersteunen van basisvoorzieningen & andere hulpverleningssettings (o.a. residentiële voorzieningen)
- Behandeling en revalidatie
- Dagopvang + alternatieve dagbesteding
- Verblijf
- Gedeelde trajecten opbouwen bij complexe hulpvragen

Voorbeelden van actoren met deze expertise: RTH-diensten VAPH, MFC's, CAR

4.3.2 Specifieke expertise opvoeding en gezinsondersteuning

- Consult & advies
- Mobiel/ambulant ondersteunen van gezinnen bij situaties van onveiligheid/verontrusting
- Outreachend ondersteunen van basisvoorzieningen & andere hulpverleningssettings
- Dagbegeleiding + alternatieve dagbesteding
- Verblijf
- Gedeelde trajecten opbouwen bij complexe hulpvragen

Voorbeelden van actoren met deze expertise: voorzieningen erkend door Opgroeien

4.3.3 Specifieke expertise geestelijke gezondheid

- Consult & advies
- Mobiel/ambulant ondersteunen/behandelen
- Outreachend ondersteunen van basisvoorzieningen & andere hulpverleningssettings
- Behandeling in een (semi)residentieel kader
- Gedeelde trajecten opbouwen bij complexe hulpvragen

Voorbeelden van actoren met deze expertise: Geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren: CGG, K/k-diensten, netwerken GGKJ (en alle daarbinnen ontwikkelde hulpprogramma's)

4.3.4 Specifieke expertise verontrusting

- We verwachten van alle hulpverleners (ook in een lokaal netwerk) een basiskennis over het omgaan met verontrusting in gezinnen zodat de handelingsverlegenheid afneemt, en/of verontrusting snel gedetecteerd wordt. Daartoe zijn richtlijnen, **opleiding** en **intervisie** belangrijk.
- Professionals kunnen ten allen tijde beroep doen op **consult**. Dat kan ad hoc – op vraag, maar kan ook structureel/outreachend beschikbaar zijn (bv. aanwezigheid op team/casusbesprekingen).
- Expertise verontrusting kan ook specifiek toegevoegd worden aan trajecten. Dat bijschakelen kan ofwel bestaan uit het **ondersteunen/meelopen** van de expert verontrusting zonder dat die expert aan het hoofd van de tafel gaat zitten, ofwel uit het **overnemen** van de regie over het traject, zij het steeds in partnerschap met andere betrokken hulpverleners.
- Het bijschakelen kan tot slot bestaan uit het **inschakelen van het parket**, om de jeugdrechter te vorderen.

Voorbeelden van actoren met deze expertise: VK, OCJ, SDJ

Op momenten dat een hulp- of dienstverlener in trajecten vaststelt of vermoedt dat volgende zaken aan het gebeuren zijn, is er expertise beschikbaar om daar mee aan de slag te gaan:

- De integriteit en/of ontwikkeling is in die mate bedreigd dat er kans op schadelijke impact is
- Er zijn in het gezin onvoldoende krachten aanwezig of ontwikkeld in relatie tot de bestaande onveiligheid als gevolg van het gedrag van leden van het gezin
- Er is spanning op de samenwerking in die zin dat er in het kader van veiligheid onvoldoende gedeelde verantwoordelijkheid is aangetoond en bereikt om gerust te zijn over veilig, geliefd en omringd opgroeien

De mogelijkheid om expertise verontrusting (in een continuüm) bij te schakelen, moet aanklappend werken in gezinnen faciliteren, en de stap naar gedwongen jeugdhulp wanneer mogelijk vermijden. We voorzien regelgevend wel een aantal voor de overgang naar gedwongen hulpverlening om aanklappend werken maximaal te stimuleren:

1. De stap naar de jeugdrechter mag nooit boven het hoofd van gezinnen genomen worden. Dit veronderstelt transparantie in het aanklappend werken met het gezin, maar ook dat er een formele (buitengerechtelijke) **beroepsmogelijkheid** voor gezinnen voorzien wordt.
2. Opdat het parket de jeugdrechter kan vorderen, moet er minimaal een consult door een expert verontrusting gebeurd zijn. De stap naar het parket is in het netwerk daardoor altijd een **gedeelde beslissing** tussen betrokken hulpverleners en iemand met de specifieke expertise rond verontrusting.
3. Dit betekent ook dat situaties van onveiligheid die rechtstreeks aan het parket gemeld worden (bv. door politie) eerst verwezen worden naar het (boven)lokaal netwerk (tenzij dit omwille van hoogdringendheid niet aangewezen is, cf. praktijk vandaag). Om dit beter te coördineren, wordt in elk bovenlokaal netwerk een **brugfiguur** aangeduid, die de verschillende meldingen vanuit parket opvolgt, en de informatiedoorstroming en samenwerking tussen politie/justitie en hulpverlening verbetert rekening houdend met de grenzen van wat nodig/mogelijk is in kader van beroepsgeheim.

Voor specifieke expertise rond verontrusting en het beleid rond dit thema gevoerd wordt, bepalen we kwaliteitseisen die de inhoudelijke verwachtingen expliciteren

4.3.5 Specifieke expertise crisis

Het is onze gezamenlijke opdracht om crisissituaties zoveel als mogelijk te voorkomen. Toch zullen crisissituaties in gezinnen zich altijd voordoen. In crisissituaties moeten we snel, intensief en methodisch handelen. Kinderen, jongeren en ouders hebben snel ondersteuning nodig, zo kan het momentum van een crisis optimaal benut worden om tot verandering te komen en hieraan een duurzaam vervolgtraject te koppelen:

- Basiskennis over het handelen in/vermijden van crisissituaties in het netwerk verhogen
- 24u permanentie
 - Consult en advies
 - Dispatching naar crisishulp
- Crisishulp inzetten
 - Crisisinterventie (Brede beeldvorming)
 - Crisisbegeleiding (Brede beeldvorming en eerste behandeling)
 - Crisisopvang (zoveel als mogelijk lokaal verankerd)

- Zorgbemiddeling in crisistrajecten: in functie van het verknopen van extra expertises en in functie van het uitwerken van een duurzaam vervolgtraject

Gezien de 24u bereikbaarheid van de professionals met deze expertise, bevelen we aan om zeker de permantieopdracht te organiseren voor een combinatie van bovenlokale werkingsgebieden (bv. provincie).

4.3.6 Specifieke expertise zorgbemiddeling

Organisaties met specifieke expertises steunen, stimuleren en sturen, in functie van het opvangen van kinderen en jongeren die door de mazen van het net dreigen te vallen:

- Trajecten die (dreigen) mis (te) lopen detecteren
- Partners stimuleren en overtuigen
- Dmv casusoverleg, gedeeld instroomoverleg, bilateraal onderhandelen,...
- Actief linken leggen naar lokale netwerken om geïntegreerde trajecten te ontwikkelen
- Gedeelde verantwoordelijkheid voor complexe hulpvragen vergroten
- ...

Voorbeelden van actoren met deze expertise: teams jeugdhulpregie, instroomverantwoordelijken, coördinatoren van complexe trajecten (in verschillende sectoren en verschillende niveaus)

4.3.7 Specifieke expertise diagnostiek

Cf. cirkel diagnostiek

4.4 HOE GEBEURT DE AANSTURING/GOVERNANCE?

De verantwoordelijkheid om de bovenlokale opdrachten te realiseren ligt bij het geheel van hulp- en dienstverleners met een specifieke expertise.

De inspiratienota omschrijft het bovenlokale niveau als een combinatie van eerstelijnszones, en zal zich moeten verhouden tot de regio-oefeningen van de Vlaamse Regering (cf. ontwikkeling van referentieregio's). Vanuit de cirkel bevelen we aan dat het bovenlokale niveau een voldoende schaalgrootte heeft om te kunnen afstemmen tussen de verschillende specifieke expertises, en tegelijkertijd flexibel genoeg kan inspelen op de bijschakelvragen van generalisten en gezinnen.

Over de manier waarop die opdrachten gerealiseerd moeten worden, doen we – conform de logica van een doelstellingenkader – geen uitspraken. We willen wel een aantal inhoudelijke uitgangspunten naar voor schuiven voor de aansturing en governance van bovenlokaal beschikbare expertise:

1. Organiseren vanuit noden van kinderen, jongeren en gezinnen: de organisatiestructuur/niveau is er in eerste instantie op gericht om de doelstellingen voor kinderen, jongeren en gezinnen te realiseren.
2. Enkel overlegstructuren opzetten die het realiseren van de opdrachten faciliteren/de voortgang monitoren, en maximaal vertrekken van bestaande samenwerkingen en goede praktijken. Dit

impliceert een kritische evaluatie/analyse van de (veelheid van) bestaande overlegstructuren en samenwerkingsverbanden.

3. Tegelijkertijd weten we uit onderzoek én praktijkervaring dat samenwerking nodig is om de opdrachten te realiseren, en hoe die samenwerking best vorm krijgt:
 - a. Niet voor alle opdrachten is eenzelfde intensiteit van samenwerking nodig, en niet alle partners moeten bij elke samenwerking even intensief betrokken worden (bv. diensten met laagprevalente expertise).
 - b. De basis voor elke samenwerking is sterke individuele organisaties met sterke expertise en voldoende beleidsvoerend vermogen, die volgens de principes van geïntegreerd samenwerken met elkaar aan trajecten bouwen.
 - c. Voor sommige (zeer beperkt beschikbare) expertises kan het nodig zijn om de samenwerking te organiseren op een hoger niveau. We laten die ruimte volgens het principe “doen wat nodig is”.
4. Voor het realiseren van de eerste opdracht (“naar voor organiseren”) benadrukken we het belang van cocreatie met de lokale netwerken op niveau van eerstelijnszone, en de noodzakelijke wisselwerking tussen beide niveaus om als specifieke expertise daadwerkelijk ondersteunend en subsidiair te zijn

De overheid zal enerzijds bovenlokaal mee instaan voor het realiseren van de opdrachten (cf. inzet van bepaalde expertises en gedeelde verantwoordelijkheid om doelen te realiseren), en tegelijkertijd ook mee de voortgang monitoren. De overheid ontwikkelt samen met partners het kader, en de inhoudelijke verwachtingen bij elk van de opdrachten. Via zelfevaluatie door de partners en audits van de overheid volgen we op in welke mate het collectief van expertises er in slaagt de inhoudelijke verwachtingen ook in de praktijk te realiseren. Dit impliceert een zelfevaluatie/audit op zowel proces- als outputindicatoren.

De overheid creëert verder stabiliteit, vertrouwen en vereenvoudiging om gefaseerd steeds beter de opdrachten te realiseren.

4.5 AFBAKENEN VAN MINIMALE KWALITEITSEISEN

De leidende principes bevatten een aantal inhoudelijke handvatten voor wat we beschouwen als kwaliteitsvolle ondersteuning door de specifieke expertises. We lijsten er hier een aantal op, om enerzijds aan te vullen en anderzijds later te bepalen welke zaken we ook in de regelgeving expliciteren (incl. specifieke procesafspraken), en welke mogelijkheden gezinnen/hulpverleners/overheid hebben om – als die verwachtingen niet gehaald worden – bij te sturen:

4.5.1 Wat mogen gezinnen van de hulpverlening verwachten?

- Altijd dialoog en transparantie. Hulpverleners nemen niet over. Veiligheid van het kind is de ondergrens.
- Een vraag tot ondersteuning is niet noodzakelijk een vraag aan 1 hulpverlener.
 - Omdat ondersteuningsvragen vaak oorzaken/gevolgen hebben op meerdere levensdomeinen, en we het geheel willen blijven zien/aanpakken
 - Omdat we niet doorverwijzen, maar samenwerken
 - Omdat als we ons zorgen maken over de veiligheid in een gezin en we die zorgen kunnen bespreken met andere hulpverleners.
 - We doen dat met minimaal medeweten van ouders, en respect voor de privacy.

- De relevante informatie wordt gedeeld met alle betrokken hulpverleners. Je hebt zelf toegang tot die informatie, en kan zelf beslissen wie toegang krijgt (met veiligheid altijd als ondergrens).
- Er is een duidelijk aanspreekpunt doorheen je traject.
- Hulpverleners werken aan kwaliteitsvolle ondersteuning en respecteren je rechten (volgens het kwaliteitsdecreet en decreet rechtspositie)

4.5.2 Wat mogen hulpverleners van elkaar verwachten?

- Iedereen vertrouwt op elkaars expertise.
- Er is geen hiërarchie in expertises (niet tussen specifieke expertises onderling, en niet tussen generalistische en specifieke expertises)
- Elke hulpverlener die een vraag krijgt van een andere hulpverlener gaat daar mee aan de slag, en geeft – in dialoog – feedback op die vraag. (ipv formulieren waarin allerlei stappen aangetoond moeten worden)
- Bijschakelen betekent dat degene die de vraag stelt tot bijschakelen, zich ondersteund weet in het verdere traject; bijschakelen betekent ook dat degene die bijgeschakeld wordt, niet alleen verder moet in het traject.
- Overleg/overhead beperken we tot wat minimaal noodzakelijk is, en direct bijdraagt tot de samenwerking in trajecten van kinderen, jongeren en gezinnen
- ...

4.5.3 Wat mogen hulpverleners van de overheid verwachten?

- Ruimte & stabiliteit creëren om te doen wat nodig is
- Geen/minimaal procedures vastleggen
- Duidelijk bepalen wat er inhoudelijk verwacht wordt, en daar op auditen
- Minimale overhead – geen extra structuren
- Zorgen voor werkbaar werk
- Overheid zet in op vereenvoudiging & ondersteunt/stimuleert gedeelde verantwoordelijkheid + beleidsvoerend vermogen van organisaties
- Tussenkomen in de ontwikkel- en onderhoudskost van netwerken